

Szabó Szonja

A közös nyomozócsoportok helyzete Magyarországon

Bevezetés

Az elmúlt években vitathatatlanul egyre nagyobb teret nyer a szervezett bűnözés, mely újabb és újabb kihívások elé állítja a bűnüldöző hatóságokat. Már-már közhelyesnek tűnhet ez a megállapítás, de sajnálatos módon minden szava igaz. A technika fejlődésével és a szervezett bűnelkövetői körök mindinkább finomodásával és konspirálódásával szemben a nyomozóhatóságoknak egy lehetséges módja van az illegális jelenségek nyomon követhetőségére, detektálására, leleplezésére és bizonyítására, mégpedig ha mindig naprakész és aktuális információkkal rendelkeznek. Mivel azonban a szervezett bűnözés immáron nem ismer területi határokat, így az ilyen információk megosztása a nyomozásban érintett tagállamok között elengedhetetlenül fontos. Be kell látni azonban, hogy hiába a személyes jó kapcsolat vagy közös cél, az eddigi együttműködési formák éppen azok rugalmatlansága miatt már nem célravezetőek és kevésbé helytállóak. Figyelembe véve a normák által rendelkezésre álló lehetőségeket, jelen tanulmány a közös nyomozócsoport (továbbiakban: JIT) hazánk vonatkozásában betöltött szerepét, előnyeit és hátrányait hivatott röviden bemutatni, külön kitérve az emberkereskedelem bűncselekménnyel kapcsolatos tapasztalatokra. Célja, hogy a témában szerzett bűnüldözési tapasztalatokat feltárja, kérdéseket fogalmazva meg ezáltal annak vonatkozásában, hogy a közös nyomozócsoport lehet-e mostani formájában a legalkalmasabb együttműködési forma a nemzetközi bűnüldözésben.

Nemzetközi szabályozás

- A 2000. évi EU tagállamai közötti kölcsönös bűnügyi jogsegélyről szóló „Egyezmény”.
- Az Európai Unió Tanácsának 2002/465/IB kerethatározata a közös nyomozó csoportokról (JIT).
- Az Európai Unió Tanácsának 2010/C 70/01) állásfoglalása a közös nyomozócsoportok létrehozásáról szóló megállapodás mintáról.

Hazai szabályozás

- 2002. évi LIV. tv. a bűnüldöző szervek nemzetközi együttműködéséről.
- 2012. évi CLXXX. tv. az EU tagállamaival folytatott bűnügyi együttműködésről.

Hazánk idén ratifikálta a fentiekben említett „Egyezmény” második kiegészítő jegyzőkönyvét, melynek kihirdetése megtörtént, 2018. január 1-vel 2017. évi CLXXIII. törvény¹ számon hatályba is lépett, mellyel jelentősen könnyebbé válhat a nem EU tagállamokkal való együttműködés, így a közös nyomozócsoport létrehozása is.

A hazai szabályozás a fentiekben említett kerethatározatban foglalt szabályozást figyelembe véve elfogadja a közös nyomozócsoport fogalmát, mely szerint:

„Kölcsönös megállapodás alapján két vagy több tagállam illetékes hatóságai közös nyomozócsoportot hozhatnak létre meghatározott célra és korlátozott, de közös megegyezéssel meghosszabbítható időtartamra annak érdekében, hogy a csoportot létrehozó egy vagy több tagállamban büntügyi nyomozást folytasson.”

Mely az alábbi esetekben jöhet létre:

- a.) a nyomozás során, ha a több tagállamra kiterjedő bűncselekmény felderítése különösen bonyolult;
- b.) a bűncselekmény miatt több tagállam folytat büntetőeljárást, ezért a nyomozások összehangolására van szükség.²

1. Előzmények, a közös nyomozócsoportok adta lehetőségek alkalmazásának növekvő igénye, ennek okai

Magyarországot a nemzetközi szervezett bűnözés napjainkban aktuális helyzetéig három alapvető körülmény befolyásolta:

- **A rendszerváltás.**
- Hazánk teljes jogú **schengeni taggá válása** 2007. december 21-én, mely inentől kezdve azt jelentette, hogy magyar állampolgárok a szárazföldi határokon határellenőrzés nélkül, *bármikor és bárhol* - tehát nem csak a korábbi kijelölt határátkelőhelyeken - *átléphetik az úgynevezett schengeni belső határokat*, amennyiben a schengeni övezet más országaiba utaznak be, majd 2008. március 29-én ugyanígy a reptereken is. A kontroll nélküli szabad mozgás lehetővé tette az addig alacsonyabb szinten működő, kevésbé kifinomult szervezett bűnözői körök

¹ 2017. évi CLXXIII. törvény a Strasbourgban, 1959. április 20-án kelt, a kölcsönös büntügyi jogsegélyről szóló európai egyezmény második kiegészítő jegyzőkönyvének kihirdetéséről.

² 2012. évi CLXXX. törvény az Európai Unió tagállamaival folytatott büntügyi együttműködésről.

terjeszkedését a nagyobb piacot felvevő nyugati országok irányába, mely markánsan érzékelhető volt az emberkereskedelem és a kábítószer kereskedelem, valamint az embercsempészet területén is.

- A 2008-ban kirobbant **gazdasági világválság** pedig tovább mélyítve az addig is jelentős gazdasági különbségeket, újabb „cselekvésre” készítette a szervezett bűnözői köröket.

Hazánk éppen a fenti okoknál fogva is, jelentős szerepvállalással vesz részt az Európai Unió súlyos és szervezett bűnözés elleni küzdelmében, melyre példa, hogy kezdettől fogva tagjai vagyunk az EU e célból létrehozott ún. Európai Multidiszciplináris Platform a Bűnügyi Fenyegtettség Ellen elnevezésű projektjében (továbbiakban: EMPACT – European Multidisciplinary Platform Against Criminal Threats). E projekt célja, hogy az államok közös fellépését és összefogását ösztönözze és erősítse, többek között a közös nyomozások és közös nyomozócsoportok számának növelésével, azok támogatásával.

Legkiemeltebb értéke e platformnak az, hogy a legfontosabb bűncselekmények, mint prioritások külön szekcióban kerülnek megtárgyalásra (külön az emberkereskedelem, külön az illegális migráció és kapcsolódó cselekmények, külön a kábítószerrel kapcsolatos bűncselekmények, stb.) a területen dolgozó nyomozók és szakértők által, legközelebb maradván tehát azon személyekhez, akik a nemzetközi együttműködést maguk is „testközelből” átélnek saját nyomozásaik során minden nap. Ezeken a negyedévente megtartott megbeszéléseken lehetőség nyílik arra, hogy a tagállamok kompetens képviselői megbeszéljék egymással a konkrét nyomozások aktuális állását, illetve a végrehajtandó eljárási cselekményeket, továbbá az egyes, újonnan felmerülő ügyekben javaslatokat tegyenek egymásnak közös nyomozócsoport felállítására.³

Mindezen társadalmi és nemzetközi elvárásból fakadó ismérvek folytán fel kellett ismerni, hogy a jóval szigorúbbnak és merevebbnek tűnő jogsegélykérelem és a tüköreljárások ideje lejárt. Előbbi alapvető negatívuma, hogy ha új körülmény merül fel valamely nyomozás során, úgy kiegészítő jogsegélykérelem küldésére van szükség, mely jelentősen megnyújthatja az eljárást és felesleges idővesztést jelenthet a nyomozás során, veszélyeztetve így annak sikerét.

³ Dr. Szabó Szonja: Nemzetközi együttműködés a XXI. században – közös nyomozócsoportokkal a határon átnyúló bűnözéssel szemben. Rendőrségi Évkönyv 2017.

A tüköreljárások problematikája, hogy a párhuzamos eljárást folytató országok nem egyeztetnek minden eljárási kérdésben, így akadózhat az információ áramlása. A párhuzamos nyomozásban előfordulhat, hogy valamely ország által foganatosított cselekmény megfelelő jelzés vagy kommunikáció hiányában veszélyezteti a másik állam eljárását, illetve az ott beszerzett bizonyítékok későbbi felhasználását.

2. Magyarország első közös nyomozó csoportja

Amint azt a korábbiakban már érintettük, a szervezett bűnözés terjeszkedésével, annak nemzetközi hálózattá válásával egyre nagyobb igény merült fel arra, hogy az addig elegendőnek számító párhuzamos nyomozások és jogsegélykérelmek mellett egy rugalmasabb és hatékonyabb, gyorsabb reagálásra képes együttműködési forma kerüljön előtérbe. Az első közös nyomozó csoport felállításának gondolata 2011-ben merült fel a magyar igazságügyi szerveknél, mintegy 11 évvel az után, hogy az Európa Tanács a Kölcsönös Bűnügyi Jogsegélyről Szóló Egyezmény által megteremtette ennek lehetőségét.

Annak ellenére, hogy a bűnügyi statisztikák és indikátorok szerint egyre nagyobb teret nyert Európa szerte a kábítószer-kereskedelem, a határon átnyúló vagyon elleni bűncselekmények és a kizsákmányoló jellegű cselekmények (emberkereskedelem, kényszermunka stb.), az első JIT-re közel sem ilyen jellegű bűncselekmény kapcsán került sor.

Az úgynevezett „BUNDA-ügy” nyomozása 2009 decemberében került elrendelésre a Nemzeti Nyomozó Iroda által, a Magyar Labdarugó Szövetség gyanús mérkőzésekről szóló feljelentése alapján. Annak ellenére, hogy a kezdetektől látszott az, hogy a bűncselekmény – természetesen – több ország érintettségével jár, az első műveleti értekezletre az Europolnál csak 2011 májusában került sor. Ekkor vetődött fel először a közös nyomozó csoport gondolata. Ekkorra már több releváns adat és információ cseréje megtörtént az Europol ún. SIENA csatornáján keresztül. A kezdeti nehézségek és idegenkedés ellenére azonban 2011 nyarán Németország, Finnország és Magyarország partnerségével aláírásra került a közös nyomozócsoportról szóló megállapodás VETO fedőnévvel.

A partnerek közösen kutattak fel és hallgattak ki tanúkat, illetve azonosítottak be lehetséges elkövetőket. Ami a magyar büntetőeljárást illeti, 45 terhelttel szemben, 32 gyanús mérkőzés miatt emeltek vádat többek között bűnszervezetben, folytatólagosan elkövetett számítástechnikai rendszer és adatok elleni, különösen nagy kárt okozó büntett miatt.

Az egyébként világszerte nagy érdeklődéssel figyelt ügyben végül – az Europol 2013 februárjában tartott sajtótájékoztatója szerint – 15 országban 425 elkövető került detektálásra

mintegy 680 megbundázott mérkőzés miatt, mely az elkövetők részére közel 8 és fél millió euró hasznot hozott.

Annak ellenére, hogy mai napig kiemelt jelentőségű ügyről van szó, fontos azt látnunk, hogy a magyar nyomozás elrendelése, majdan a közös nyomozó csoport felállítása között relatíve hosszú idő telt el, mely fontos információk és bizonyítékok vesztésével járhat.⁴

Azóta összesen 24 közös nyomozó csoport került felállításra, melyből 9 emberkereskedelem bűncselekmény miatt, míg a többi embercsempészet (4), kábítószer-kereskedelem (2), áfacsalás (2), gyermekpornográfia (1), csalás (2), bűnszervezetben részvétel (1), lopás (2), továbbá pénzmosás miatt (1) alakult.

Fentiekből jelenleg 9 közös nyomozócsoport aktív mely az alábbi táblázatba foglalva olvasható:

BŰNCSELEKMÉNY	RÉSZTVEVŐ ORSZÁGOK
csalás	HU, CZ
embercsempészet	AT, CZ, HU
bűnszervezetben részvétel	HU, USA
kábítószerrel visszaélés	HU, SK
pénzmosás, emberkereskedelem	NL, HU
emberkereskedelem	UK, HU
emberkereskedelem	UK, HU
lopás (műszaki cikkek)	RO, CZ, HU
lopás (gépjármű)	RO, DE, HU

Forrás: Eurojust és a KR NNI saját adatai.

A jelenleg előkészületben lévő több új közös nyomozó csoport közül kiemelten érdekes lehet az az emberkereskedelem közös nyomozására javasolt JIT, melyben Magyarország partnere Svájc lehet. (Utóbbi a Kölcsönös Bűnügyi Jogsegélyről Szóló Egyezmény második kiegészítő jegyzőkönyve magyarországi ratifikációjának 2018. január elsejei hatályba lépésével lesz lehetséges, figyelemmel arra, hogy a svájci igazságügyi hatóság álláspontja szerint e ratifikáció nélkül közös nyomozó csoport felállítása részükről nem lehetséges.)

A Magyarország és Svájc között létrejövő JIT harmadik lenne azon közös nyomozócsoportok után, melyekben nem EU tagállam is részt vesz.

⁴ Dr. Szabó Szonja: Nemzetközi együttműködés a XXI. században – közös nyomozócsoportokkal a határon átnyúló bűnözéssel szemben. Rendőrségi Évkönyv 2017.

Harmadik állammal kötött JIT megállapodás:

- embercsempészség nyomozása kapcsán – Magyarország, Ausztria, Szerbia (befejezett);
- bűnszervezetben részvétel – Magyarország, USA (folyamatban)⁵.

3. Az első harmadik állam részvételével felállított közös nyomozócsoport – esettanulmány

Előzőekben már említésre került, hogy embercsempészségben indult nyomozás volt az első olyan nyomozás, melyben partnerként EU-n kívüli állam is részt vett. A magyar, osztrák és szerb partnerséggel létrehozott közös nyomozócsoport többek között Szerbia részvétele miatt precedensértékűnek számított az Európai Unión belül.

Magyarország 2014 decemberétől folytatott nyomozást bűnszervezetben elkövetett embercsempészség büntett megalapozott gyanúja miatt.

A nyomozás során megállapítást nyert, hogy egy kiterjedt, nemzetközi kapcsolatokkal rendelkező embercsempész bűnszervezet követi el a cselekményeket az alábbi elkövetési módszer alapján:

A bűnszervezet vezetője, egy pakisztáni állampolgárságú személy volt, aki alatt vezető szerepet, egy szerb-magyar állampolgárságú személy töltött be. Ő irányította azt a két magyar állampolgárt, akik az egyes szállításokba a szállítókat és az előfutókat szervezték be.

A bűnszervezet Szerbia irányából, a zöldhatáron átsétáltatva, főképp közel-keleti (afgán, iraki, szír), illetve afrikai (szudáni, eritreai) migránsok szállítását szervezte Olaszország, Németország felé.

A nyomozás során Magyarország, Ausztria, Csehország, és Olaszország területén több olyan embercsempészség miatt indult eljárást azonosítottunk, melynek szervezői köre azonos volt a magyar eljárásban azonosított személyekkel.

Tekintettel a rendőri együttműködés során azonosított nemzetközi szinten kiterjedt, jól szervezett elkövetői körre, amely több ország területén hajtotta végre tevékenységét, ezért ideális állapot mutatkozott a JIT felállításához:

- Az érintett országokban (Ausztria, Szerbia, Magyarország) folyamatban lévő büntetőeljárások.
- Az eljárások azonos fázisban voltak (pl. nem lezárás előtt, további nyomozati cselekmények voltak szükségesek).
- Ügyek közötti összefüggések kimutathatók voltak.
- Több alkalommal szükséges információcsere volt előrelátható.

⁵ Az Eurojust és KR Nemzeti Nyomozó Iroda által rendelkezésre álló adatok alapján, elsőként megjelent dr. Szabó Szonja: Nemzetközi együttműködés a XXI. században – közös nyomozócsoportokkal a határon átnyúló bűnözéssel szemben. Rendőrségi Évkönyv 2017.

A fenti ügyben a magyar büntetőeljárást folytató Készenléti Rendőrség Nemzeti Nyomozó Iroda Illegális Migráció Elleni Osztály és a nyomozás felügyeletét ellátó Szegedi Járási Ügyészség kezdeményezésére 2015. június 19-én az EUROJUST szervezett munkaértekezletet Hágában, Ausztria, Csehország, Németország és harmadik országgént Szerbia rendőri és igazságügyi szerveinek bevonásával, egy esetleges JIT felállítása érdekében. A fenti megbeszélésen döntés született, hogy a cseh nyomozást nem szükséges beemlíteni a JIT-be, végül az osztrák, a szerb és a magyar felek részvételével kerül felállításra, a cseh és német partnerek, pedig támogatják azt. Kiemelendő, hogy a JIT felállítását nagyban elősegítette a szerb fél támogató hozzáállása. *A JIT tekintetében soron következő lépésként az osztrák, a szerb és a magyar felek elkészítették javaslataikat, melyet megküldtek az EUROJUST részére.* A megállapodás aláírását követően lehetőség nyílt egy olyan bűnszervezet teljes körű felszámolására, melynek mindhárom ország területén jól szervezett alcsoportjai működnek.

A JIT lehetőséget adott az elmúlt időszakban végzett felderítés és a nyomozások során eddig keletkezett bizonyítékok gyors cseréjére, és a három partnerország büntető igazságszolgáltatásának összehangolására, ezáltal az illegális migrációhoz kapcsolódó szervezett bűnözés elleni komplex fellépés.

A JIT eredményeképpen az ügyben Magyarországon 15 fő, Szerbiában 9 fő, Ausztriában 4 fő elkövető lett büntetőeljárás alá vonva, a bűnszervezet felszámolásra került, 2015 októberében hazánk vádemelési javaslattal élt.

4. Tapasztalatok, jó és rossz gyakorlatok – avagy a közös nyomozócsoportok gyakorlati jelentősége

A közös nyomozócsoportokkal kapcsolatos hazai álláspont jelenleg igen változatos. Kritika leginkább az igazságügyi hatóságok (ügyészségek) részéről fogalmazódott meg igazán. Álláspontjuk szerint nehezen jön létre a megállapodás és az idővesztés a büntetőeljárás kitolódásával jár, amely veszélyezteti később a vád eredményességét. Ezen túl negatív tapasztalat a bizonyítékok lefoglalásával és átadásával járó procedúra, mellyel leginkább az a probléma, hogy az eljárás során (adott esetben egy házkutatás alkalmával) lefoglalt vagyontárgyak, illetve bizonyítékok miként kerülnek az eljárást lefolytató országhoz és mi a teendő akkor, ha ez a partner úgy dönt, hogy a bizonyítékokat mégsem kívánja felhasználni. Problémát szokott okozni a gyanúsítottként kihallgatott személyek kiadatása és néhány

esetben a lényeges pontokon eltérő szabályozás (magyar és angol jogi szabályozásnál alapvető eltérés, hogy az angol szabályozás szerint a tanú nem köteles az idézés időpontjában megjelenni és vallomást tenni sem, szemben a hazai eljárási szabályokkal).

A könnyebb átláthatóság érdekében az alábbiakban összefoglalásra kerül, hogy milyen további főbb vonalon jelennek meg az említett nehézségek:

- 1.) A korábbiakban már említésre került, hogy előfordul, hogy egy közös nyomozó csoport felállításához szükséges megállapodás aláírása hónapokat vagy akár egy évet is igénybe vehet. Sajnálatos módon azt kell mondani, hogy az időbeliség ebben a tekintetben erősen szerencse kérdése is. A Birkhill nevű 2013-ban létrejött brit-magyar közös nyomozó csoportban (emberkereskedelem témakörben) ugyanis adott volt mindkét tagállamban a folyamatban lévő nyomozás, mely maga a JIT alapfeltétele. Azonban más esetben előfordul, hogy Magyarországon későbbiekben – legjellemzőbben a JIT felállítását kezdeményező másik tagállam nyomozásának hatására – kerül elrendelésre a nyomozás és csak ezt követően van lehetőség a megállapodás tervezetének megszövegezésére, Legfőbb Ügyészség általi jóváhagyására, a koordinációs értekezletre és majdan a szerződés aláírására. (Ez történt a Galaton-Apus, szintén emberkereskedelemben folytatott közös nyomozó csoport esetében is.) Az e folyamat során eltelt hónapok pedig további bűncselekmények elkövetésére adnak lehetőséget az elkövetők számára. Éppen ezért fontos, hogy ebben az előkészületi szakaszban is figyelemmel kísérje mindegyik érintett tagállam az adott elkövetői kör tevékenységét.
- 2.) Másfelől, ami az együttműködésben a hazai nyomozóhatóság számára nehézséget okoz, az éppen Magyarország az előbbieken említett asszisztenciális, támogató szerepéből fakad. Időnként ugyanis úgy tűnhet, hogy alárendelt helyzetbe kerül a közös nyomozó csoportot vezető, majdan bírói szakaszt lefolytató másik tagállammal és tagállamokkal szemben. Ez a gyakorlatban azt jelenti, hogy míg a közös nyomozócsoportot vezető tagállam már két lépéssel előttünk jár, addig a nyomozó csoport magyar tagjainak csak késve küldik meg a releváns információkat hivatkozva sokszor konspirációs és egyéb okokra. Ez azt hozza magával, hogy a hazai nyomozóhatóságok vagy nagyon kapkodva, felkészületlenül vagy csak késve tudnak reagálni a partnerországok egyes kéréseire vagy információira.

3.) Különösen problematikus szokott lenni – leginkább a - nyugati tagállamokkal való együttműködés során az, hogy a partnerországok nem ismerik pontosan a magyar elkövetői kör sajátosságait és lényegében a hazai viszonyokat sem. Ez annyit jelent, hogy főként a kizsákmányoló jellegű bűncselekményeket elkövető személyek jellemzően szegényebb társadalmi rétegből származó – adott esetben illegális úton meggazdagodott – aluliskolázott személyek, akik életvitelükből és nemzetiségi hagyományaikból, attitűdjeikből fakadóan nem rendelkeznek megtakarítással, pénzügyeiket nem tervezik meg hosszú évekre előre. Az is tapasztalható, hogy habár nem titkolják és nem is leplezik gazdagodásukat, melyet előszeretettel tesznek nyilvánossá az interneten és dicsekednek környezetüknek, az azonban a vagyonfelderítéseknél látható, hogy elővigyázatosságból nem saját nevükön szerepeltetik meglévő (már ha van) ingatlanjaikat, adott esetben nagyobb értékű gépjárműveiket, hanem családtagjaik, barátaik nevére íratva azt. Ez pedig igen nagy nehézséget okoz már magának a vagyonfelderítésnek a során is, majdan a vagyonvisszaszerzési eljárásban, különös tekintettel a bizonyítási eljárásra.

Ami azonban egyértelműen pozitívuma a közös nyomozócsoportoknak, hogy a megállapodás megkötését követően rendkívül gördülékeny az ügymenet, hiszen a jogsegélykérelmek nehézségével és merevségével szemben itt a nyomozás során aktuálisan fellépő helyzethez lehet igazodni; például új tanú beazonosítása esetén, akár egy e-mailt vagy egy telefonhívást követően megkezdődhet az érintett felkutatása és kihallgatása. Továbbiakban a különböző országokban elkövetett részcselekmények felderítése a gyorsan áramló információknak köszönhetően kifejezetten hatékony.

Fontos szempont természetesen az is, hogy az Eurojust bevonása esetén az említett EU ügynökség anyagi fedezetet nyújt a partnerek műveleti találkozóihoz, akcióihoz, fedezve az utazás és szállás költségét, továbbá kifizeti a tolmácsolási költségeket (beleértve a kihallgatás, valamint a dokumentumok fordítását), valamint az eljárás során lefoglalt vagyontárgyak, dokumentációk és bizonyítékok szállítását. Természetesen ez harmadik állam esetében úgyszintén lehetséges.

5. Közös nyomozócsoportok az emberkereskedelem területén – kiemelt prioritású terület a nemzetközi együttműködésben

Magyarország méltán került a figyelem középpontjába az elmúlt évek határon átnyúló, szervezett bűnözés ellen vívott harcában, hazánk ugyanis az Europol utóbbi időben

kibocsátott felmérései alapján a szexuális célú kizsákmányolás áldozatául esetek származását tekintve mindannyiszor az első 5 ország között található. E kibocsátó szerep azt a nemzetközi elvárást támasztotta Magyarországgal szemben, hogy hatékony módszerekkel, a célországokkal együttműködve lépjen fel az emberkereskedelem egyre szélesedő jelensége ellen. Ennek kapcsán merült fel megoldásként a közös nyomozócsoport létesítése, mint a tagállami összefogás törvényben szabályozott, ám rugalmas formája.

Figyelemmel a nemzeti és nemzetközi adatokra, a Magyarországról származó áldozatok és elkövetők elsősorban nyugat-európai országot választanak desztinációként, így hazánk az utóbbi években Hollandiával, Belgiummal, Svájcjal, Németországgal, Ausztriával és az Egyesült Királysággal együttműködve folytatott jelentősebb számban közös bűnüldöző tevékenységet s ez napjainkra sem változott. Ami változott azonban, az az együttműködés formájával kapcsolatos szemléletmód: egészen 2013-ig Magyarország nem vett részt közös nyomozócsoportban, az együttműködés többségében bűnügyi jogsegély útján vagy egyszerű információcsere során valósult meg. 2011-től azonban az Európai Unió meghirdette az ún. szakpolitikai ciklus, majd későbbiekben a fent már említett EMPACT elnevezésű projektjét, mely a határon átnyúló súlyos szervezett bűnözés elleni összefogás uniós szinten szervezett közös platformja lett. Ennek egyik prioritása és külön szekciója az emberkereskedelem elleni küzdelem, mellyel kapcsolatban Magyarország az első pillanatban jelezte részvételi szándékát. Ennek a projektnek az egyik fő célkitűzése a közös nyomozások, közös nyomozócsoportok számának növelése, illetve a hatékony és gyors információcsere elősegítése a résztvevő tagállamok között. Ez az uniós felhívás gyorsan meghozta a tagállamok magasabb szintű érdeklődését; a közös értekezletek és az ott bemutatott Europol számadatok mindenki számára egyértelművé tették a közös munka fontosságát. A kizsákmányolás célországaiként aposztrofálható tagállamok érezhetően több és konkrétabb feladatokkal és elvárásokkal fordultak a származási országok, így hazánk irányába is. Az Europol több fórumon is bemutatta a közös nyomozócsoport, mint preferált együttműködési forma lehetőségét és fontosságát, melynek létesítése mára nemcsak opció, de cél is lett a tagországok számára. Mi sem bizonyítja jobban ezt az intenzívebb érdeklődést, mint az, hogy hazánk 2013. óta összesen 5 közös nyomozócsoportot létesített, melyből 2 munkája jelenleg is folyamatban van és talán még ebben az évben egy újabb megállapodás születhet, mely jelenleg előkészítő szakaszban van.

Annak ellenére azonban, hogy a közös nyomozócsoport kiváló lehetőséget nyújt a résztvevő tagállamok számára a gyors, hatékony és közös kommunikációra, a rugalmas és célszerű munkamegosztásra és persze jelentősen kevesebb adminisztrációval jár, mint a bűnügyi

jogsegélyek, az adott megállapodás megkötéséig hosszú út vezet, melyben számos eljárásjogi kérdés vár tisztázására.

Előfordul ugyanis, hogy bármennyire is közös az elérendő cél, bármennyire is a legoptimálisabb keret az együttműködésre a közös nyomozócsoport lenne, eljárásjogi okok folytán még sincs lehetőség a megállapodás aláírására. Így történt ez Hollandia és Magyarország között is az ún. Buidelwolf fedőnevű nyomozás során. Az ügyben szereplő magyar elkövetői kör szintén magyar állampolgárságú nőket toborzott és szállított Hollandiába, Hágába, ahol anyagi és emocionális kiszolgáltatott helyzetüket kihasználva, prostitúciós munkavégzésre kényszerítette őket, majd a nők által ily módon megkeresett pénzt elvette. Ebben az esetben az jelentette a közös nyomozócsoport létrehozatalának az akadályát, hogy bár mindkét országban volt folyamatban lévő büntetőeljárás, azonban a két ügyben szereplő elkövetői kör nem volt azonos, valójában a magyar büntetőeljárásban szereplő személyek a holland hatóság nyomozásában csak érintőlegesen, az ottani elkövetők lehetséges bűnös kapcsolataiként jelentek meg. A magyar nyomozási adatok között viszont a holland gyanúsítottak nem szerepeltek. Tényszerű kapcsolat volt ugyan a két elkövetői kör között, ráadásul azonos tanúk is szerepeltek az ügyben, azonban az egyező ügyben folytatott büntetőeljárás hiánya miatt nem volt lehetőség a közös nyomozócsoport felállítására. Ez volt az első olyan eset, ahol felmerült ugyan a JIT felállításának igénye, azonban ennek lehetősége az eljárásjogi körülmények miatt nem adatott meg. Ez csupán annak érzékeltetésére került most megemlítésre, hogy mielőtt a közös nyomozócsoport keretén belül végzett munka konkrét gyakorlati tapasztalataira rátérnénk, lássuk be, hogy maga a megállapodás aláírása is körültekintő munka és egyeztetés eredménye. A Buidelwolf nyomozás során történt egyeztetések során tapasztalható volt, hogy az adminisztratív kötelezettségek miatt előfordul, hogy olykor hónapokat kell várni egy-egy döntésre és akár több koordinációs értekezletre is szükség lehet. A szükséges intézkedések lebonyolítására ez esetben végül bűnügyi jogsegély keretében került sor.

Az emberkereskedelem területén az első közös nyomozócsoport megalapítására 2013 januárjában került sor az Egyesült Királysággal, Birkhill fedőnéven, szintén szexuális célú kizsákmányolás kapcsán. Ebben az esetben kivételesen szerencsés volt a helyzet, hiszen mindkét tagállam rendelkezett ugyanazon elkövetői körre folyamatban lévő nyomozással. Így a 2013. január elején megtartott első koordinációs értekezletet követően néhány héttel aláírásra is került mindkét partner részéről az ún. JIT megállapodás és ezt követően rövid időn belül az elkövetőket a brit és magyar nyomozóhatóságok elfogták. A gyors és pontos kommunikáció, a határozott feladatleosztás eredményeként az év végére – az eredeti

elképzeléseknek megfelelően – le is zárult az együttműködés, az ügyben brit bíróság előtt azóta már ítélet is született.

A fentiekben írt holland Buidelwolf fedőnevű nyomozás lezárultával, nagyjából a brit-magyar közös nyomozó csoport működése alatt, már folyamatos egyeztetések folytak a holland és magyar nyomozóhatóságok között egy, az említett nyomozás lehetséges folytatásaként felállítandó közös nyomozócsoportról. Az előzményeket az adta, hogy a Buidelwolf nyomozás során letartóztatott elkövetők helyére rövid időn belül új, magyar állampolgárságú elkövetők érkeztek, akik az elfogottak konkurens ismeretségi köréből kerültek ki. Az addig ugyanis Németországban tevékenykedő, ám a tagok származását illetően azonos régióból érkező (Baranya megye) másik elkövetői kör a letartóztatások hírére „elfoglalta” a Buidelwolf nyomozásban elfogott személyek „pozícióját” Hágában, folytatva ez által mások szexuális célú kizsákmányolását. Ezt látva a hágai rendőrség újabb felderítésbe kezdett és tanulva az előző nyomozásban tapasztalt idővesztéséből, már 2012. év végén, alig néhány héttel a Buidelwolf ügyben foglalt cselekményekkel kapcsolatos vádemeléseket követően, megkereste a KR Nemzeti Nyomozó Irodát, hogy közösen mérjék fel egy kétoldalú nyomozócsoport felállításának lehetőségét. Az Europol által végzett elemzések során azonban felmerült, hogy az elkövetők Hollandia mellett Belgiumban, Gentben is tevékenykedtek, ezáltal Belgium is lehetséges partnerként lépett fel a további egyeztetések során.

Az immáron 3 országot érintő együttműködés lehetősége egyfelől még szélesebb nemzetközi siker reményével kecsegtetett, másrészt a 3 különböző partnert és azon belül is az ügyészséget, a rendőrséget, továbbá az Europolit és az Eurojustot érintő koordináció sajnálatos módon megbonyolította és hosszadalmassá tette a folyamatot. A 2013. év elején kezdődött tárgyalások eredményeként csupán 2013. december 17-én került sor a végső megállapodás aláírására.⁶

Az EU-ban is unikálisnak számító, valamint az EMPACT- ban is példaértékűvé emelt, Apus-Galaton fedőnevű trilaterális közös nyomozócsoport a kezdeti nehézségek ellenére azonban sikeres együttműködést hajtott és hajt végre napjainkban is, habár jelenleg jogsegély formában.

6. A jövő kihívásai (vagyonszerzés, migráció)

⁶ 2015. Praktische Erfahrungen mit gemeinsamen Ermittlungsgruppen – eine wirksame Lösung mit Kompromissen bei der Bekämpfung des Menschenhandels. (Gyakorlati tapasztalatok a közös nyomozócsoportokkal kapcsolatban - kompromisszumos és hatékony megoldás az emberkereskedelem elleni küzdelemben). Mitteleuropäische Polizeiakademie. Erfahrungen mit JIT. MEPA Fachjournal, Ausgabe Nr.2. Jahr 2015: 55-61.p.

A nemzetközi szervezett bűnözés ellen vívott harc a jövőben sem állhat meg. Figyelemmel kell lenni azonban a világban lezajló változásokra, mely újabb és újabb kihívásokat állít az igazságügyi és büntető hatóságok elé. Növelni kell az éberséget, a tudásszintet, csökkenteni kell a reakcióidőt, mely utóbbinak alapfeltétele az információk korai szakaszban történő megosztása nemcsak az érintett, hanem a valószínűsíthetően érintett országokkal egyaránt. Erősíteni kell a harmadik államokkal való együttműködést, különösen Magyarországnak, a schengeni határokkal kapcsolatos feladatok kapcsán. Mindezekre kifejezetten alkalmasak a közös nyomozócsoport adta lehetőségek, hiszen lebontja a bürokrácia akadályait és lehetőség van a rugalmas és gyors reagálásra.

A növekvő bevándorlási hullám nem csupán az embercsempészet bűncselekményét érinti, hanem jelentős hatással van a relációs bűncselekmények számának növekedésére is. Ami most biztos, hogy rendkívül nagy látenciával kell számolnunk már most a munkacélú kizsákmányolás, illetve az illegális adoptáció és szervkereskedelem terén. Ezek olyan jellegű cselekmények, melyekről hivatalos számadatokkal nem rendelkezünk, habár a civil szervezetek informatív és nem hivatalos tájékoztatása alapján az áldozatok szám folyamatosan nő.

A másik jellemző terület, amelynek kapcsán a jövőben még nagyobb jelentőséget kell tulajdonítani, az pedig a bűnös úton szerzett vagyon feltárása, vagyis a vagyonfelderítés és visszaszerzés. Jellemző a transznacionális bűnszervezetekre, hogy tevékenységüket egyre nagyobb konspirációval és óvatossággal végzik. A kifinomult struktúra régen túlmutat a maffia típusú klasszikus bűnszervezeti modelleken, azonban elengedhetetlen az egyes tagok szerepének detektálása a bűncselekmény pontos megállapítása érdekében. Az elkövetők egyre ritkábban használják a klasszikus kommunikációs csatornákat, sokkal jellemzőbb az internet alapú közlésmód, melynek ellenőrzése nehézkes és technikailag sokszor nem is követhető. Éppen ezen okok folytán kiemelt figyelmet kell fordítani a bűnös vagy illegális úton szerzett pénz útjára, mely nemcsak a bűncselekmény nyomon követhetőségét segíti elő, hanem lefoglalása révén akár lehetőséget teremt az adott bűnszervezet teljes kiiktatására. A kizsákmányoló jellegű cselekmények kapcsán Magyarországnak kiemelt jelentősége van például, hiszen az elkövetők jellemzően hazajönnek vagy állandó jelleggel itthon is laknak és csak rövidebb időszakokra maradnak az érintett célországokban. Egy közös nyomozócsoport esetén fontos, hogy az ilyen jellegű információk a lehető leggyorsabban és legpontosabban kerüljenek átadásra a vagyontárgyak, illetve a pénz lokalizálása céljából.

A fentiekben szó esett az emberkereskedelem, kerítés bűncselekmények specialitásáról. E különlegességet az adja, hogy a jelzett bűncselekmények transznacionális jellege nem csupán

abban mutatkozik meg, hogy az elkövetők más és más országban is elkövetnek hasonló jellegű cselekményeket, hanem abban, hogy ezen túl, egy és ugyanazon cselekmény különböző tényállási elemei különböző országban valósulnak meg.

Kifejezetten jellemző az, hogy az elkövetők Magyarországon toborozzák a tanúkat, szállításukat Magyarországon szervezik meg, azonban a tényleges munkavégzés, ezáltal a kizsákmányoló magatartás (pénz behajtása, az áldozatok embertelen körülmények között tartása, akár fizikai bántalmazása, fenyegetése, stb.) az adott célországban valósul meg. Megemlítendő továbbá az is, hogy a bűnös tevékenység során felhalmozott vagyon szintén az eredeti lakhelyül szolgáló országban, esetünkben Magyarországon lelhető fel akár készpénz, akár ingó, akár ingatlan vagyontárgyak formájában. *A közös nyomozócsoport éppen ezt a célt hivatott szolgálni: a több államban megvalósuló vagy több államra kiterjedő bűncselekmény felderítése, a tényállási elemek és bizonyítási eszközök közös, összehangolt felderítése és felkutatása, majd összegyűjtése így érhető el a legcélszerűbben.*

A közös nyomozócsoporton belül történt munkamegosztás és feladatelosztás során figyelemmel kellett lenni tehát arra a tényre, hogy a partnerországok helyzete és szerepe teljesen eltérő az adott nyomozáson belül. Magyarország, mint kibocsátó ország az említett háromoldalú közös nyomozócsoportban - többségében az Europol csatornáin keresztül - jelentős mennyiségű adatot, információt szolgáltatott már az elfogásokat megelőzően az elkövetői kör feltérképezése, kapcsolatrendszerének megismerése, vagyoni háttérének felderítése, továbbá az áldozatok azonosítása terén. Ezen a ponton mindenképpen ki kell emelni a közös nyomozócsoport flexibilis jellegét, hiszen a nyomozás során fontos, hogy bármelyik pillanatban újabb és újabb információk, adatok válhatnak szükségessé, akár haladéktalan jelleggel, esetleg halaszthatatlan intézkedésre van szükség bizonyítási eszközök beszerzése céljából, amely tekintetében a JIT azért előnyös, mert az így hirtelen felmerülő kérdésekre vagy kérésekre külön megkeresés vagy kiegészítő jogsegély nélkül – a magyar eljárási szabályok figyelembe vételével – lehetőség van. (Szemben áll ez a helyzet a bűnügyi jogsegély esetével, ahol egy azonnali intézkedés foganatosítása, valamely adat vagy információ megszerzése érdekében, akár figyelés, akár adatgyűjtés stb. csupán kiegészítő jogsegély keretében lehetséges.) Természetes, hogy valamennyi hírigény, kérés, kérdés stb. szükséges módon ledokumentálandó, azonban a két eljárás mechanizmusa rugalmasságában teljesen eltérő.

Végezetül látni kell azt is, hogy a közös nyomozócsoportban végzett munka szerteágazó és bizony költséges tevékenység, mely esetben lényeges szempont, hogy ennek Eurojust általi anyagi finanszírozása nagyban megkönnyíti a kisebb költségvetéssel bíró országok

nyomozóhatóságainak helyzetét is. Be kell látni, hogy nagy összegeket emészt fel nem csupán a külföldre utazás, autóbérlés, telefonköltség, szállásköltség, stb., de adott esetben a tolmácsolás és a szakértő díja is.

7. Eurojust JIT szakértői hálózat (JITs Network)

Utolsóként említést kell tenni a közös nyomozócsoportokat koordináló talán legfontosabb európai uniós szervezetről, az Európai Ügyészségi Hivatal égisze alatt működő Közös Nyomozócsoport Szakértői Hálózatról (továbbiakban JITs Network), mely lényegében nem más, mint egy rendészeti és igazságügyi nemzeti szakértőkből álló nemzetközi hálózat, mely stratégiai és műveleti információk megosztásával koordinálja a tagállamok közös nyomozócsoportokkal kapcsolatos tevékenységét. Magyarország az említett szakértői hálózatba két főt (egy fő ügyészt és egy fő rendőrt) delegál. A hálózat évente kétszer tart ülést, egy munkacsoport-értekezletet és egy éves konferenciát. A hálózat munkájának köszönhetően az elmúlt években jelentősen leegyszerűsödött a közös nyomozócsoportokkal kapcsolatos ügyintézés, hiszen számos olyan dokumentáció került megfogalmazásra, amely révén az érintett tagállamok és harmadik államok jóval rövidebb idő alatt, megfelelő előzetes tájékoztatás birtokában kezdhettek neki a koordinációs egyeztető értekezleteknek. A hálózatnak köszönhető többek között a megállapodás mintaszerű megszövegezése, valamint útmutató rendelkezésre bocsátása az EU valamennyi nyelvére lefordítva, mely segítséget nyújt a gyakorlati és pénzügyi részletek megismeréséhez.

Összegzés

A közös nyomozócsoport egy lépés csupán ahhoz a végső felismeréshez, hogy a 21. században, a szervezett bűnözés hulláma előtt az egész világon megszűntek a határok. A hatékony fellépés lényege abban rejlik, hogy az érintett országok egymással összefogva, konstruktívan szálljanak szembe a bűnözés jelenségével. A közös nyomozócsoport egy olyan előre kidolgozott séma, mely törvényes lehetőséget ad a tagállamok kezébe, hogy együttesen tegyenek lépéseket az Európai Unió és saját belső biztonságuk védelme érdekében.

Felhasznált irodalom

- Dr. Szabó Szonja: Nemzetközi együttműködés a XXI. században – közös nyomozócsoportokkal a határon átnyúló bűnözéssel szemben. Rendőrségi Évkönyv 2017.

- 2012. évi CLXXX. törvény az Európai Unió tagállamaival folytatott bűnügyi együttműködésről.
- 2017. évi CLXXIII. törvény a Strasbourgban, 1959. április 20-án kelt, a kölcsönös bűnügyi jogsegélyről szóló európai egyezmény második kiegészítő jegyzőkönyvének kihirdetéséről.
- Az Eurojust és KR Nemzeti Nyomozó Iroda által rendelkezésre álló hivatalos statisztikai adatai.
- 2015. Praktische Erfahrungen mit gemeinsamen Ermittlungsgruppen – eine wirksame. Lösung mit Kompromissen bei der Bekämpfung des Menschenhandels. (Gyakorlati tapasztalatok a közös nyomozócsoportokkal kapcsolatban - kompromisszumos és hatékony megoldás az emberkereskedelem elleni küzdelemben). Mitteleuropäische Polizeiakademie. Erfahrungen mit JIT. MEPA Fachjournal, Ausgabe Nr.2. Jahr 2015: 55-61. p.